

Een mooi boekje over bakenloden

door Wim Andriesse

Alex Kussendragers (1955) is al ruim 30 jaar verzamelaar van 'bakenloden'. Dat zijn loden penningen die schippers moesten kopen als ze gebruik maakten van vaarwegbebakening. Vuurtorens dus, en kapen, tonnen en boeien. Een vorm van belasting. Alex heeft de afgelopen jaren veel gegevens en loden verzameld en hij heeft dit ontsloten via zijn website www.loodjes.nl. Sinds kort is er ook een boek: 'Bakenloden. Voor een veilige route door de Noordelijke-Nederlanden'. Reden genoeg om dat boekje nader te beschouwen.

Voor de 'numismaten' onder ons – numismatiek is, kort gezegd, het bestuderen en verzamelen van munten en penningen of andere tastbare betaalmiddelen – is er sinds kort een handzaam en informatief boekje verkrijgbaar dat een soort catalogus beoogt te zijn van Nederlandse bakenloden. Al van oudsher is er sprake van dat schippers moeten betalen voor het in stand houden van bebakening langs de kust en de rivieren. Als bewijs van die betalingen waren papier en perkament niet handig en dus werd al snel overgegaan op loden penningen: die waren goedkoop, duurzaam en watervast. Eventueel kon je ze eenvoudig op je houten schip vast spijkeren, dan raakten ze niet kwijt. Om fraude tegen te gaan werden sommige typen loden bovendien voorzien van een 'klopt'

(instempeling) met de initialen van de betalende schipper. De loden werden veelvuldig gebruikt vanaf het begin van de achttiende eeuw. In de loop van de negentiende eeuw werd het gebruik steeds minder omdat het innen van het bakengeld, vanouds een lokaal, particulier gebeuren, steeds meer werd overgenomen door het Rijk. Vanaf 1920 zijn er geen bakenloden meer gebruikt. Ik leid dat af uit de illustraties in het boek van Kussendragers.

Geschiedenis

Het boek begint met een overzicht van de historie van de kust- en vaarwegbebakening in het Nederlandse. Alex benoemt zijn gebied nadrukkelijk als de Noordelijke Nederlanden en reflecteert daarmee de toenmalige staatkundige situatie. Nederland omvatte immers omstreeks 1750 niet alleen de noordelijke provinciën, maar ook de – nu Belgische – graafschappen Vlaanderen en Henegouwen, de hertogdommen Brabant en Luxemburg en het daar tussenin gelegen prinsdom Luik. Maar daar werd niet of nauwelijks gevaren en er zijn geen bakenloden van bekend.

Bakengelden werden doorgaans geïnd door de havensteden. Dat is logisch want die waren verantwoordelijk voor het onderhoud van de bakens en de vuren die daarop werden gestookt. Elders in deze Vuurboet gaat Egge Knol daar toevallig ook op in, met betrekking tot de bebakening in de Waddenzee.

Overigens waren de Noordelijke Nederlanden uniek met het toepassen van loden penningen als betaalmiddel voor de vaarwegmarkering. Het systeem is onbekend in de ons omringende landen. Dat houdt dan weer in dat als er daar bakenloden worden gevonden deze uit de Nederlanden afkomstig moeten zijn. Zo werd nog in 1985 in de Bocht van Dantzig, bij Gdansk, Polen, het wrak gelicht van het kofschip De Jonge Seerp dat daar in 1791 was vergaan. Daarbij trof men maar liefst 8 Hollandse loden aan. Aan de hand van de afbeeldingen op die loden weet Kussendragers een mogelijke route van de Jonge Seerp te reconstrueren.

Catalogus

In het tweede deel van het boek, de eigenlijke catalogus, toont Kussendragers de bakenloden dan ook per stad of

SA 1726: Rond bakenlood voor de Suydersee. Voorzijde: klimmende leeuw binnen een geparelde binnencirkel en daarboven het stadswapen van Amsterdam. Keerzijde: drie vuurtorens, te weten Enkhuizen (links, met open vuur), Durgerdam (midden, met lantaarn) en Marken (rechts, met open vuur), binnen een geparelde binnencirkel. Datering 1726. Diameter 34 mm. Duidelijk zijn de spijkergaten te zien.

regio. Mooie munten zijn dat vaak. Zo tonen de oudste Suyderseese loden, vanaf 1702, aan de ene kant de torens van Enkhuizen (de Ven), Durgerdam (Hoek van 't IJ) en Marken. Aan de keerzijde zie je een stoere 'klimmende' Hollandsche Leeuw. Afhankelijk van de plaats van uitgifte wordt in het omschrift van de penning een stadswapen afgebeeld. Voorbeelden in de catalogus verwijzen onder meer naar Amsterdam, Haarlem, Medemblik, Hoorn en Edam. Na ca. 1750 is het een algemene 'bloem/ster'. En niet alle loden zijn rond. Er zijn ook vierkante loden, rechthoekige, driehoekige, achtkantige en zelfs stervormige. En natuurlijk grote en kleine en alles daar tussenin. Je kijkt je ogen uit.

Een enthousiasmerend begin

Het boek pretendeert niet compleet te zijn. Dat kan ook haast niet anders. De grote verscheidenheid aan beheersinstanties – ik heb de private baken- en tonnenbeheerders nog niet genoemd, zoals de familie van der Does als 'de Heren van Noordwijk' of de familie van Wassenaer – aan wisselende locaties en dito gebiedsgrenzen, brengt met zich mee dat er heel veel verschillende loden zijn uitgegeven. Dit boek maakt een enthousiasmerend begin met hun identificatie. Je dient het overigens te gebruiken in samenhang met de website www.loodjes.nl die door Alex Kussendragers werd ontwikkeld, en die actueel beoogt te blijven.

Desgevraagd vertelt Alex me dat er in Nederland maar enkele geïnteresseerden in bakenloden zijn. De loden worden soms gemeld door detectorzoekers of aangeboden op veilingen en beurzen. Met de hieruit voortvloeiende nieuwe gegevens vult hij zijn catalogus dan weer aan. Kortom, Alex staat als een baken(lood) voor ons nautisch erfgoed.

Alex Kussendragers, 2021. Bakenloden. Voor een veilige route door de Noordelijke-Nederlanden. 96 p. Uitgegeven in eigen beheer. € 19,95.

FA 1815: Driehoekig bakenlood voor het Amelandse Zeegat met het gekroonde stadswapen van Harlingen. Datering 1815. A-K: Armenkamer. Afmeting: 36 x 40 mm.

LI 1846: Rechthoekig bakenlood voor de route door Holland, met de stadswapens van Alphen, Oudshoorn en een onbekende plaats (vlnr: ster, drie hoorntjes en kruis). Datering 1844. Afmeting 30 x 19 mm.

